

Regeringens proposition

1980/81: 22

om insyn i statliga företag

beslutad den 2 oktober 1980

Regeringen förelägger riksdagen vad som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll för den åtgärd eller det ändamål som framgår av föredragandens hemställan.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

NILS G. ÅSLING

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen redovisas olika åtgärder som regeringen avser att vidta för att förbättra riksdagens insyn i de statliga företagen. Genom dessa åtgärder blir det inte längre nödvändigt att överlämna Statsföretag AB:s och Svenska Varv AB:s årsredovisningar till riksdagen. Denna ordning föreslås därför upphöra.

INDUSTRIDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1980-10-02

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Bohman, Wikström, Friggebo, Mogård, Dahlgren, Åsling, Söder, Krönmark, Burenstam Linder, Johansson, Wirtén, Holm, Andersson, Boo, Winberg, Adelsohn, Danell, Petri, Eliasson

Föredragande: statsrådet Åsling

Proposition om insyn i statliga företag

---

1 Inledning

Med stöd av regeringens bemyndigande den 17 juni 1976 tillkallade dåvarande chefen för industridepartementet tre sakkunniga¹ med uppdrag att utreda möjligheterna att förbättra informationen om och insynen i de statliga företagen. De sakkunniga antog namnet redovisningsutredningen.

Redovisningsutredningen avlämnade i september 1978 betänkandet (SOU 1978: 63) Riksdagens insyn i statliga företag. En sammanfattning av förslagen i betänkandet bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av bokföringsnämnden, postverket, televerket, statens järnvägar (SJ), luftfartsverket, statskontoret, statistiska centralbyrån (SCB), riksrevisionsverket (RRV), patent- och registreringsverket, statens industriverk, domänverket, förenade fabriksverken (FFV), statens vattenfallsverk, Statsföretag AB, Sveriges Investeringsbank AB, PKbanken, Statskonsult AB, Systembolaget AB, AB Svensk Bilprovning, Apoteksbolaget AB, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Centralorganisationen SACO/SR och Föreningen Auktoriserade Revisorer.

Yttrande över betänkandet har dessutom inkommit från Svenska Civilekonomföreningen.

En sammanställning av remissyttrandena bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

¹ Generaldirektören Sven Moberg, ordförande, samt riksdagsledamöterna Olle Svensson och Daniel Tarschys.

2 Föredragandens överväganden

Den statliga företagssektorns¹ betydelse inom näringslivet har ökat snabbt under 1970-talet. Den totala omsättningen inom sektorn uppgår till ca 50 000 milj. kr. per år. Antalet sysselsatta är ca 270 000, vilket utgör ca 6 % av landets förvärvsarbetande befolkning. Staten äger direkt eller genom affärsdrivande verk mer än hälften av aktiekapitalet i ca 70 bolag. Totalt sett äger staten direkt eller genom juridisk person aktier i ca 800 aktiebolag.

Särskilt under senare år har den statliga företagssektorn ökat påtagligt i betydelse. Betydande strukturrationaliseringar har genomförts inom handelsstål- och textilbranscherna. Staten har gått in som dominerande ägare i dessa branscher och i varvsindustrin. Det statliga ägandet har blivit ett alltmera omfattande inslag i svenskt näringsliv. Ägandet är spritt över stora delar av näringslivet, om än numera med en tyngdpunkt i basnäringarna. Det statliga företaget har fått särskilt stor betydelse inom vissa regioner av landet.

Det är enligt min mening uppenbart att insynen i och informationen om de statliga företagen har en stor betydelse. De frågor om de statliga företagen som riksdagen har att ta ställning till har ofta stor räckvidd och inte sällan aktualiseras beslut som rör olika branscher och många människor. Riksdagen bör därför garanteras en god insyn i och information om de statliga företagen liksom ökade möjligheter att sätta sig in i deras villkor. Information är en förutsättning för att riksdagsledamöterna skall kunna följande följa verksamheten.

De statliga företagen bedriver i de flesta fall en omfattande informationsverksamhet. Företagen lämnar en öppen och utförlig information till riksdag och allmänhet. Flera av företagen brukar också ta initiativ till särskilda informationsmöten med riksdagsledamöterna. När det gäller Statsföretag AB finns särskilda regler för riksdagens insyn. I samband med riksdagens beslut om att bilda Statsföretag (prop. 1969:121, SU 1969:168, rskr 1969:381) behandlades sålunda frågan om information om och insyn i de statliga företagen. Riksdagens beslut innebär att Statsföretags årsredovisning skall överlämnas till riksdagen varje år. Vidare utser riksdagen varje år 18 riksdagsledamöter som får närvara vid Statsföretags bolagsstämmor och som då har rätt att ställa frågor. Fr. o. m. år 1978 skall också årsredovisningen för Svenska Varv AB överlämnas till riksdagen (prop. 1976/77:139, NU 1976/77:53, rskr 1976/77:343).

Enligt min mening får den särskilda ordning som gäller för Statsföretag anses fylla högt ställda krav på insyn och information. Antalet statliga företag som ligger utanför Statsföretag har emellertid vuxit och det finns där-

¹ Till statliga företag hänförs i detta sammanhang statligt ägda aktiebolag och de affärsdrivande verken, dvs. postverket, televerket, statens järnvägar, luftfartsverket, domänverket, förenade fabriksverken och statens vattenfallsverk.

för anledning att pröva om inte motsvarande regler för insyn och information skulle kunna tillämpas för dessa företag.

De åtgärder som jag i det följande förordar grundar sig huvudsakligen på redovisningsutredningens förslag. De syftar främst till att förbättra informationen om de statliga företagen till riksdagen och därmed förse den med ett förbättrat informations- och beslutsunderlag. En sådan förbättrad information om och insyn i de statliga företagen är värdefull även för allmänheten.

Jag vill poängtera att åtgärderna inte syftar till att påverka beslutsprocessen i de statliga aktiebolagen. Ansvar för verksamheten i bolagen ligger enligt aktiebolagslagen (1975:1385) på bolagsstämman, styrelsen och verkställande direktören. Regeringen har ägaransvaret beträffande de direkt ägda statliga aktiebolagen och utövar detta genom att representera statens aktier vid bolagsstämmorna. Anställda och ledning i statliga företag måste dock åtnjuta en arbetsro som inte alltför mycket skiljer sig från den som gäller företagen inom andra sektorer.

De statliga företagens offentliga redovisning

För de statsägda aktiebolagens redovisning gäller liksom för andra aktiebolag bestämmelserna i aktiebolagslagen (1975:1385) och bokföringslagen (1976:125). Redovisningsutredningen framhåller att årsredovisningen är företagets viktigaste informationsinstrument som skall tillgodose en rad olika gruppers krav. Till dessa kan räknas aktieägare, anställda, kreditgivare, kunder, leverantörer, statliga och andra myndigheter samt massmedia. Målgrupperna för ett statligt eller ett enskilt ägt företags årsredovisning är väsentligen desamma. De statliga företagens och de enskilt ägda företagens årsredovisningar bör bl. a. av denna anledning följa samma utveckling. Utredningen framhåller, att de statliga företagen dock bör kunna ange takten i utvecklingen såsom föregångare för en öppnare och mer fullständig redovisning. Jag delar utredningens uppfattning i dessa avseenden.

Redovisningsutredningen har undersökt informationsinnehållet i årsredovisningarna för de statligt ägda företagen och jämfört detta med informationsinnehållet i vissa börsregistrerade aktiebolags årsredovisningar. Undersökningen visar att det inte finns några väsentliga skillnader mellan de större statliga och de börsregistrerade företagens årsredovisningar. Av undersökningen framgår dock att de statliga företagens ekonomiska redovisning inbördes skiljer sig åt i en del avseenden. Utredningen finner det önskvärt att de statliga företagen utvecklar enhetligare principer än som f. n. är fallet i enskilda delar av den ekonomiska redovisningen och söker finna mer likartade former för presentation av boksluten. Utredningen anger ett antal exempel där informationen bör kunna förbättras. Affärsverken berörs inte direkt av utredningens förslag med hänsyn till att det åligger RRV att utfärda anvisningar för verkens årsredovisningar.

Redovisningsutredningen har föreslagit att en särskild redovisningsgrupp med uppgift att i detalj utforma regler och anvisningar för de statliga aktiebolagens årsredovisningar skall utses av regeringen.

Flertalet remissinstanser ansluter sig till vad utredningen har föreslagit om årsredovisningarnas innehåll. Förslaget om en särskild redovisningsgrupp som skulle utses av regeringen har däremot mötts av tveksamhet från en del håll. Förslaget avstyrks bl. a. av bokföringsnämnden och Föreningen Auktoriserade Revisorer.

Bokföringsnämnden anför sålunda att flertalet av de frågor som föreslås bli behandlade av den särskilda redovisningsgruppen står på bokföringsnämndens arbetsprogram. Bokföringsnämnden har enligt sin instruktion (1976: 377) till uppgift att främja utvecklingen av en god redovisningssed i företagens bokföring och offentliga redovisning. I nämnden ingår ledamöter för revisorsorganisationerna, arbetstagarorganisationerna, riksskatteverket, Sveriges Industriförbund m. fl. De anvisningar och cirkulär som nämnden utger är giltiga för alla bokföringsskyldiga näringsidkare.

Bokföringsnämnden anser vidare att redovisningsutredningens krav på en enhetlig terminologi, enhetliga värderingsprinciper, en likartad form för presentation av bokslut samt en öppnare och mer fullständig redovisning för de statliga företagen borde kunna uppnås genom en intern redovisningskommitté för statligt ägda bolag.

Jag anser att de synpunkter på öppnare redovisning och utveckling av redovisningsstandarden som framförs av redovisningsutredningen är värdefulla och att en utveckling av denna standard bör eftersträvas.

Jag finner dock efter samråd med chefen för justitiedepartementet och i likhet med vissa remissinstanser att ytterligare ett statligt organ inom redovisningsområdet skulle medföra risk för onödigt dubbelarbete och kompetensvister. Därför bör någon särskild av regeringen utsedd redovisningsgrupp inte inrättas. De tankegångar som redovisningsutredningen har framfört ligger väl i linje med det arbete som bokföringsnämnden utför. Fr. o. m. den 1 juli 1979 ingår en ledamot som representerar de statliga aktiebolagen i bokföringsnämnden. De statliga bolagen har härigenom goda möjligheter att konkret påverka utvecklingen av redovisningspraxis i aktuella frågor.

Arbetet med att i övrigt utveckla redovisningen bör de statliga aktiebolagen enligt min mening kunna genomföra på frivillig väg. De statliga bolagen kan t. ex., såsom har föreslagits av bokföringsnämnden, bilda en intern redovisningsgrupp med uppgift att göra detta arbete. Gruppen skulle lämpligen kunna fungera som referensgrupp till den ledamot, som representerar de statliga bolagen i bokföringsnämnden.

Regeringens årliga redovisning till riksdagen av de statliga företagens verksamhet

Den enda samlade informationen om statlig verksamhet i företagsform finns i den av industridepartementet årligen utgivna skriften Statliga företag. Denna innehåller redogörelser för de affärsdrivande verken och statligt ägda aktiebolag. Som jag tidigare har nämnt överlämnas årsredovisningarna för Statsföretag och Svenska Varv till riksdagen. Utredningen har föreslagit att regeringen varje år skall överlämna en fullständig redogörelse till riksdagen över det statliga företagsägandet. Redogörelsen skall enligt förslaget överlämnas genom en skrivelse från regeringen till riksdagen, vilken skall medföra motionsrätt och utskottsbehandling. Redogörelsen föreslås i första hand grundas på uppgifter från affärsverken och aktiebolag där staten direkt eller indirekt äger mer än 50 % av aktierna. Uppgifter skall lämnas också om minoritetsposter.

Redogörelsen skall enligt förslaget i första hand bygga på de enskilda företagens årsredovisningar och anpassas till vad som vid varje tidpunkt anses vara av mer allmänt intresse rörande statliga företag. I redogörelsen skall ingå vissa ekonomiska data om företagen. Likaså skall uppgifter om förändringar i det statliga företagsägandet ingå. Med några års mellanrum, t. ex. en gång per riksdagsmandatperiod, bör rapporten göras mer omfattande och innefatta en principdeklaration från regeringen om det statliga företagen – dels mål och riktlinjer samt en översiktlig redogörelse för hur de övergripande mål som gäller för verksamheten har uppnåtts.

De remissinstanser som har yttrat sig om förslaget tillstyrker detta. PKbanken t. ex. framhåller att en icke oväsentlig del av insynsproblemet torde för riksdagens del ha sin grund i ren tidsbrist och finner därför förslaget om en samlad årlig rapport över den statliga företagssektorn välmotiverat.

Jag delar utredningens uppfattning att riksdagen bör ges möjlighet att få en samlad riksdagsbehandling av verksamheten i de statliga företagen. Riksdagen kan därigenom regelbundet diskutera utvecklingen av det statliga företagandet. Så som utredningen har föreslagit anser jag en lämplig ordning härför vara att regeringen årligen överlämnar en redogörelse till riksdagen över de statliga företagens verksamhet. Denna redogörelse bör enligt min mening med vissa mellanrum också omfatta en principdeklaration om det statliga företagandets mål och riktlinjer liksom en översiktlig redogörelse för i vad mån uppställda mål har uppnåtts.

Om regeringen varje år avger en redogörelse till riksdagen av det slag som jag här har nämnt, kan den nuvarande ordningen – riksdagsgranskning av årsredovisningarna för Statsföretag och Svenska Varv – upphöra. Något behov av att överlämna årsredovisningarna för dessa aktiebolag till riksdagen torde då inte längre föreligga. Eftersom överlämnandet av dessa båda årsredovisningar sker på grundval av beslut av riksdagen, bör riksdagens godkännande inhämtas att upphöra med denna ordning.

Regeringens årliga redogörelse över de statliga företagens verksamhet bör enligt utredningen få ett sådant innehåll och en sådan utformning att den kan fungera som informationskälla för alla som söker uppgifter om statliga företag. Den bör innehålla en allsidig och överskådlig information om den statliga företagsamheten. Redogörelsen bör ges stor spridning även utanför riksdagskretsen. Jag delar utredningens uppfattning rörande redogörelsens innehåll, utformning och spridning.

I fråga om motionsrätten gäller f. n. enligt tilläggsbestämmelse 3.11.2 riksdagsordningen att motion får avlämnas med anledning av skrivelse från regeringen med årlig redovisning för verksamheten inom Statsföretag, med redovisning av allmänna pensionsfondens fjärde fondstyrelses verksamhet samt med årsredovisning för Svenska Varv. Om motionsrätten skall gälla den redogörelse jag nu har behandlat, förutsätter detta en ändring i denna tilläggsbestämmelse i riksdagsordningen.

Jag föreslår att regeringen ger riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört rörande den årliga redogörelsen till riksdagen.

Register över statliga företag

Redovisningsutredningen har föreslagit att ett register över statliga företag skall inrättas och att det skall föras av statistiska centralbyrån (SCB). Utredningen framhåller att ett register över statliga företag bör föras med hänsyn till omfattningen av det statliga företagandet och de stora förändringar som sker i detta. På uppdrag av utredningen har SCB lämnat ett förslag till uppläggning av ett sådant register. De remissinstanser som uttalar sig om utredningens förslag i denna del stöder förslaget.

En del remissinstanser, t. ex. SCB och RRV, påpekar svårigheterna med att få in uppgifter till ett sådant register. Sannolikt skulle det krävas särskilda föreskrifter för de statliga företagen att de skall rapportera förvärv och försäljning av aktier och andelar.

Flera remissinstanser framhåller att man bör undvika att belasta företagen med ett ökat uppgiftslämnande, vilket skulle bli följden om ett särskilt register inrättades.

För att det föreslagna registret skall kunna fylla uppställda krav på snabb uppdatering måste enligt min mening de statliga företagen åläggas särskild uppgiftsplikt. Företagen måste i sådant fall ha skyldighet att kontinuerligt rapportera alla förändringar i aktieinnehav. Jag är inte beredd att föreslå åtgärder som skulle ålägga företagen en sådan uppgiftsplikt.

Jag delar dock utredningens uppfattning att det finns ett behov av en samlad överblick över det statliga företagandet. Jag anser det viktigt att olika intressenter, t. ex. riksdag, regering och allmänhet kan få uppgifter om det statliga företagsägandet. En sammanställning över det statliga företagsägandet avses därför liksom hittills varje år utarbetas inom industride-

partementet och publiceras i anslutning till regeringens nyssnämnda redogörelse till riksdagen. Denna årligen uppdaterade sammanställning bör vara så utförlig som det är praktiskt genomförbart och omfatta de bolag som nämns i redovisningsutredningens förslag. Det ankommer på regeringen att besluta i denna fråga.

Riksdagsledamöters närvaro vid statliga aktiebolags bolagsstämmor

Sedan år 1971 har den ordningen gällt att 18 av riksdagen utsedda riksdagsledamöter haft möjlighet att närvara vid Statsföretags bolagsstämmor och där kunna ställa frågor om Statsföretags och dess dotterbolags verksamhet. Enligt redovisningsutredningens förslag skall samtliga riksdagsledamöter garanteras närvarorätt vid bolagsstämmor i vissa direkt ägda statliga aktiebolag och därvid ha rätt att ställa frågor. Utredningen föreslår att en särskild lag stiftas med denna innebörd.

Utredningen påpekar att bildandet av nya statliga företagsgrupper aktualiserar frågan om det inte även i sådana fall är motiverat att riksdagen får samma rätt till insyn som nu gäller för Statsföretag. En allmän närvarorätt kan utnyttjas när riksdagsledamöterna finner detta lämpligt. Ledamöterna får därigenom möjlighet till insyn i de företag som för tillfället tilldrar sig uppmärksamhet av exempelvis närings- eller sysselsättningspolitiska skäl. Ledamöterna kan dessutom kontinuerligt följa verksamheten i ett eller flera statliga aktiebolag.

Utredningen har föreslagit att närvarorätten vid bolagsstämmor skall omfatta aktiebolag med mer än 50 anställda, om staten direkt äger minst hälften av aktierna. Närvarorätten föreslås alltså begränsas till aktiebolag vilkas verksamhet har viss storlek. Närvarorätten föreslås inte omfatta dotterbolag till de direkt ägda bolagen. Frågor som berör eventuella dotterbolag förutsätts kunna behandlas vid moderbolagets stämma.

För egen del vill jag anföra följande. F. n. gäller som nämnts att 18 riksdagsledamöter har möjlighet att delta i Statsföretags bolagsstämmor. Erfarenheterna av denna ordning har varit goda. Tiden är nu mogen att införa en allmän möjlighet för riksdagsledamöter att närvara vid bolagsstämmor i aktiebolag där staten har det dominerande ägarinflytandet. Möjligheten att närvara bör i första hand omfatta aktiebolag i vilka staten äger mer än 90 % av aktierna. Jag avser dessutom att verka för att riksdagsledamöterna får möjlighet att närvara vid bolagsstämmor även i andra delägda statliga aktiebolag.

Jag delar utredningens uppfattning att möjligheten att närvara inte bör omfatta de minsta bolagen. En förutsättning bör vara att bolaget har minst 50 anställda. Dock bör rätten gälla även förvaltningsbolag, även om dessa har mindre än 50 anställda, såvida bolagen äger rörelsedrivande dotterbolag som har minst 50 anställda.

När det gäller genomförandet av förslaget har flertalet remissinstanser riktat kritik mot den lag som redovisningsutredningen har föreslagit. De anser att samma syfte skulle kunna uppnås genom andra lösningar.

Även jag anser att möjligheten att närvara för riksdagsledamöterna kan genomföras utan att lagstiftning tillgrips. Regeringen kan som utövare av aktieägarinflytandet i de statliga aktiebolagen genomföra förslaget t. ex. genom att en bestämmelse med denna innebörd införs i bolagsordningarna för berörda aktiebolag.

Genom de utvidgade möjligheterna till insyn i statliga företag behöver riksdagen inte längre utse ledamöter att närvara vid Statsföretags bolagsstämmor.

Jag föreslår att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört om riksdagsledamöternas möjlighet att närvara vid vissa statligt ägda aktiebolags bolagsstämmor.

Informationsmöten med Statsföretag och Svenska Varv

Redovisningsutredningen har enligt sina direktiv utvärderat resultatet och erfarenheterna av den nuvarande ordningen att 18 riksdagsledamöter har möjlighet att närvara vid Statsföretags bolagsstämmor.

Riksdagsledamöternas närvaro vid Statsföretags bolagsstämmor har sedan år 1971 i praktiken utvidgats. De kallas även till informationsmöten vid sidan om bolagsstämmorna. Riksdagsledamöterna har då getts möjlighet att ställa frågor till Statsföretags ledning och till cheferna för dotterbolagen.

Redovisningsutredningen anför att riksdagsledamöterna varit allmänt positiva till det sätt på vilket Statsföretag har besvarat de frågor som ställts. Det rådde dock enighet om att möten vid sidan om ordinarie bolagsstämmor har givit mest information. Framför allt ansågs det informationsmöte som brukar ordnas varje vår med verkställande direktörerna för dotterbolagen vara värdefullt. Även Statsföretag finner den nuvarande ordningen vara av värde.

Utredningen har föreslagit att den nuvarande ordningen skall bibehållas såsom den har kommit att fungera i praktiken och att den skall utvidgas att omfatta även Svenska Varv. Flera remissinstanser delar utredningens inställning att en utförligare information kan lämnas vid sidan av bolagsstämman och anser att man kan bygga vidare på detta system.

Denna sålunda utformade praxis innebär att ett betydande antal riksdagsledamöter får en fördjupad kunskap om statlig företagsamhet och att en värdefull kontinuitet har kunnat upprätthållas i relationerna mellan riksdagen och Statsföretag. Utredningen har pekat på att erfarenheterna är så goda att denna ordning bör bibehållas. Både Statsföretag och riksdagsledamöterna har funnit kontakterna givande.

Det är därför enligt min mening lämpligt att den nuvarande ordningen med informationsmöten bibehålls och att den utvidgas till att omfatta även Svenska Varv. Jag är beredd att föreslå att en bestämmelse införs i bolagsordningarna för de båda bolagen av innebörd att resp. bolag skall bereda högst 18 av riksdagen för ändamålet särskilt utsedda ledamöter tillfälle delta i årliga informationsmöten.

Jag föreslår att regeringen ger riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört om möjlighet för vissa av riksdagen utsedda riksdagsledamöter att delta i informationsmöten med Statsföretag och Svenska Varv.

3 Hemställan

Jag hemställer att regeringen

1. bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört i det föregående om
  - a. årlig redogörelse över de statliga företagens verksamhet,
  - b. riksdagsledamöternas möjlighet att närvara och ställa frågor vid bolagsstämmor med vissa statligt ägda aktiebolag,
  - c. möjlighet för vissa av riksdagen utsedda riksdagsledamöter att delta i informationsmöten med Statsföretag AB och Svenska Varv AB.
2. föreslår riksdagen att godkänna vad jag anfört i fråga om årsredovisningarna för Statsföretag AB och Svenska Varv AB.

4 Beslut

Regeringen ansluter sig till fördragandens överväganden och beslutar att genom proposition förelägga riksdagen vad fördraganden har anfört för den åtgärd eller det ändamål som fördraganden har hemställt om.

Sammanfattning av förslagen i betänkandet (SOU 1978: 63)

Riksdagens insyn i statliga företag, lämnad av redovisningsutredningen

Enligt direktiven har redovisningsutredningen haft i uppdrag att lägga fram förslag till åtgärder som kan förbättra informationen om och insynen i de statliga företagen.

Vi har sett det som en huvuduppgift att försöka förbättra informationen till regering och riksdag och därmed skapa ett bättre beslutsunderlag för statsmakterna. En förbättrad information till riksdagen bör även allmänheten kunna dra nytta av. Med hänsyn till vårt utredningsuppdrag har vi ej haft anledning att ompröva de former i vilka beslut om enskilda affärsverk eller bolag fattas.

Till de statliga företagen har vi räknat de sju affärsdrivande verken och aktiebolag i vilka staten äger minst hälften av aktiekapitalet. Den statliga företagssektorns betydelse inom näringslivet har ökat under 1970-talet. Den totala omsättningen inom sektorn uppgick för år 1977 till drygt 50 miljarder kronor. Antalet sysselsatta uppgår till ca 270 000. Produktionens förädlingsvärde utgör f. n. ca 6 % av bruttonationalprodukten. Antalet anställda utgör 6 % av landets förvärvsarbete befolkning. Det statliga ägandet är spritt över stora delar av näringslivet, om än numera med en tyngdpunkt i de klassiska svenska basnäringarna. Detta har fått till konsekvens att de statliga företagen spelar en avgörande roll på det regionala planet i främst Norrbottens län. En stor del av de statliga aktiebolagen är samlade i Statsföretag AB som bildades 1 januari 1970. Ett större antal av de statliga aktiebolagen har under de senaste åren kommit att ligga utanför Statsföretag. Staten har bl. a. gått in som aktieägare i flera viktiga branscher för att medverka i omfattande och nödvändiga strukturrationaliseringar.

I kapitel 6 redovisar vi en undersökning över de statliga företagens årsredovisningar. Denna undersökning, som gjorts av Bohlins Revisionsbyrå AB, visar bl. a. att det inte torde föreligga några väsentliga skillnader mellan informationsinnehållet i de större statliga och de børsregistrerade företagens årsredovisningar. Undersökningen visar dock att de statliga företagens ekonomiska redovisning sinsemellan skiljer sig åt i viktiga avseenden. Vi anser det önskvärt att de statliga företagen utvecklar enhetligare principer än f. n. i enskilda delar av den ekonomiska redovisningen och söker finna mer likartade former för presentation av boksluten. Detta skulle möjliggöra en ökad tillgänglighet och överskådlighet av informationen från de statliga företagen. Det skulle också möjliggöra en mer ingående analys av den statliga företagssektorn.

Vi har funnit det lämpligt att i årsredovisningen skilja mellan grundinformation och kompletterande information. Med grundinformation avser vi sådana uppgifter som krävs enligt lagstiftning och redovisningspraxis. Det är till övervägande delen uppgifter av ekonomisk karaktär. Den kompletterande informationen omfattar sådana uppgifter som har nära anknytning till och kompletterar den ekonomiska redovisningen. Det är uppgifter som ger en fylligare bild av ett företags olika resurser, problem och framtida möjligheter än vad enbart de ekonomiska redovisningshandlingarna kan ge. Exempel på kompletterande information är uppgifter om bl. a. marknad, organisation, framtidsprognoser, personal och arbetsmiljö.

När det gäller grundinformation bör de statliga företagen utveckla en enhetlig terminologi och enhetliga värderings- och redovisningsprinciper. Vad gäller den kompletterande informationen anser vi – med hänsyn till att det ännu inte finns någon utvecklad praxis inom detta område – att man inte kan ställa samma krav på enhetlighet för denna som för grundinformationen. Det är dock önskvärt att man finner fastare former för hur den kompletterande informationen bör vidareutvecklas.

Vi föreslår att arbetet med att närmare utforma regler och anvisningar för de statliga företagens årsredovisningar överlämnas till en av regeringen utsedd redovisningsgrupp med bl. a. representanter för de större statliga företagen. Gruppens arbete kan lämpligen anknyta till det utvecklingsarbete i redovisningsfrågor som Statsföretag bedriver. Vi föreslår att ansvaret för redovisningsgruppen organisatoriskt knyts till Statsföretag som är det största statliga aktiebolaget. Redovisningsgruppen bör ha till uppgift dels att utfärda rekommendationer i värderings- och redovisningsfrågor, dels att bedriva utvecklingsarbete rörande särskilda frågor. I gruppen bör ingå representanter för olika statliga aktiebolag. Redovisningsgruppen bör få särskilda medel för att kunna genomföra utredningar och för sekretariatsuppgifter. Vårt förslag innebär att de statliga aktiebolagen skall tillskjuta de medel redovisningsgruppen kan behöva.

I kapitel 7 föreslår vi att regeringen varje år överlämnar en mer fullständig redogörelse till riksdagen över det statliga företagsägandet. Den årliga redogörelsen bör i första hand bygga på de enskilda företagens årsredovisningar och kan överlämnas i skrivelse från regeringen till riksdagen vilket medför motionsrätt och utskottsbehandling. Redogörelsen bör bl. a. omfatta uppgifter om de statliga företagens resultat, omsättning och sysselsättning. Den bör även innehålla uppgifter om det statliga ägandets utveckling och förändring inom olika branscher och inom olika företag.

Vi föreslår vidare att rapporten ges en sådan utformning att den kan användas som informationskälla för alla intressenter som söker uppgifter om statliga företag. Rapporten bör ges spridning även utanför riksdagskretsen. Rapporten bör ge regering och riksdag möjlighet och underlag att diskutera utvecklingstendenser och principer för statlig företagspolitik.

Med några års mellanrum, t. ex. en gång per riksdagsmandatperiod, bör

rapporten göras mer omfattande och då innefatta en principdeklaration från regeringens sida om det statliga företagandets mål och riktlinjer. Regeringen bör i ett sådant sammanhang redogöra för hur de statliga företagen levt upp till riksdagens näringspolitiska och arbetsmarknadspolitiska viljeyttringar, exempelvis hur arbetsmiljön förbättrats, hur företagen bidrar till att skydda och förbättra den yttre miljön, hur den vidgade arbetsrätten tillämpats m. m.

Vårt förslag innebär att hittills tillämpad riksdagsgranskning av årsredovisningar för Statsföretag och Svenska Varv bör upphöra.

Publikationen Statliga företags syfte att ge en samlad information över statens verksamhet i företagsform bör också bli tillgodosett genom regeringens årliga rapport över de statliga företagens verksamhet. Utgivningen av publikationen Statliga företag kan därför upphöra.

I kapitel 8 föreslår vi att ett register läggs upp över de företag där staten har ett aktieägarintresse. Ett företagsregister bör kunna bli ett viktigt underlag för regeringens rapport till riksdagen. Registret bör även kunna tillgodose regeringens, riksdagens och allmänhetens behov av löpande information om de statliga företagen. Rapporteringen till registret skulle kunna ersätta den rapportering som f. n. årligen sker till industridepartementet. Registret bör omfatta uppgifter om affärsverken och alla hel- och delägda bolag som staten äger direkt samt dotter- och dotterdotterbolag till bolag som staten äger till 50 % eller mer. Det bör även omfatta vissa uppgifter om minoritetsintressen. För varje företag bör anges statens andel av aktiekapitalet, omsättning, resultat, eget kapital, anställda, verksamhetens inriktning m. m. Vi föreslår att registret förs vid Statistiska Centralbyrån.

I kapitel 9 föreslår vi att varje riksdagsman får rätt att närvara och ställa frågor på bolagsstämmor i direkt ägda aktiebolag med mer än 50 anställda där staten har ett ägarinflytande på 50 % eller mer av aktiekapitalet eller röstetalet. Ledamöterna får därigenom möjlighet till insyn i företag som för tillfället tilldrar sig uppmärksamhet av exempelvis närings- och sysselsättningspolitiska skäl. Ledamöterna kan dessutom kontinuerligt följa verksamheten i ett eller flera statliga aktiebolag och bevaka verksamheten i bolag med anknytning till den egna valkretsen.

Kommittén har gjort en utvärdering av erfarenheterna av den nuvarande ordningen med 18 riksdagsledamöters närvarorätt vid Statsföretags bolagsstämmor. Vi har därvid funnit att erfarenheterna är så goda att systemet bör behållas på det sätt som det kommit att fungera i praktiken. De intervjuer som vi gjort med riksdagsledamöter som deltagit i bolagsstämmorna och fått del av övrig information från Statsföretag visar att de till övervägande del är nöjda med den information och insyn de härigenom får. Statsföretag finner den nuvarande faktiska ordningen med informationstillfällena vid sidan av själva bolagsstämmorna vara av värde. Vi anser att nuvarande praxis skall behållas. Vi föreslår att, förutom en allmän närvarorätt, de hittills utsedda 18 riksdagsledamöterna ges möjlighet att delta vid särskilda informationskonferenser med Statsföretag.

Vi vill vidare föreslå att denna ordning utvidgas att omfatta även Svenska Varv. Denna företagsgrupp kan hittills ses som det viktigaste exemplet på helstatliga företagsbildningar som tillkommit utanför Statsföretag. Vi föreslår att de 18 riksdagsledamöterna även utses att delta i informationskonferenser med Svenska Varv.

Kommitténs förslag är inte av sådan karaktär att kostnaderna för dem kan kvantifieras på ett meningsfullt sätt. Vi nöjer oss därför med att konstatera att ett genomförande av våra förslag kräver ökade resurser både i inhämtandet och publiceringen av uppgifter om statliga företag. Dessa merkostnader bör enligt vår mening till stor del kunna bestridas genom omprioriteringar i existerande verksamheter.

Den av oss föreslagna redovisningsgruppen föreslås få vissa medel från de statliga aktiebolagen för att kunna genomföra särskilda utredningar och för sekretariatsuppgifter. Kostnaden för att lägga upp ett ADB-baserat register över statliga företag har av Statistiska Centralbyrån beräknats till ca 50 000 kr. Den årliga kostnaden för uppdatering och skötsel av registret har angivits till 20–30 000 kr.

Våra förslag innebär en konkretisering av det enhälliga uttalande som näringsutskottet gjorde vid riksdagen våren 1976 att insynen i och redovisningen från de statliga bolagen borde kunna förbättras.

Remissammanställning över Redovisningsutredningens betänkande Riksdagens insyn i statliga företag (SOU 1978: 63)

Svar har inkommit från följande remissinstanser.

Bokföringsnämnden, postverket, televerket, statens järnvägar (SJ), luftfartsverket, statskontoret, statistiska centralbyrån (SCB), riksrevisionsverket (RRV), patent- och registreringsverket, statens industriverk, domänverket, förenade fabriksverken (FFV), statens vattenfallsverk, Statsföretag AB, Sveriges Investeringsbank AB, PKbanken, Statskonsult AB, Systembolaget AB, AB Svensk Bilprovning, Apoteksbolaget AB, Sveriges industriförbund, Centralorganisationen SACO/SR, Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Landsorganisationen (LO) och Föreningen Auktoriserade Revisorer (FAR).

Därutöver har synpunkter på utredningsförslaget inkommit från Svenska Civilekonomföreningen.

Allmänna synpunkter

Flertalet remissinstanser är positiva till de principiella tankegångar utredningen framför. Beträffande de olika förslagen till konstruktioner finns delvis skilda åsikter. På en del punkter avstyrks utredningens förslag av vissa remissinstanser. I andra frågor framlägger vissa remissinstanser alternativa förslag.

Några remissinstanser, nämligen *domänverket*, *statskontoret*, *Statskonsult*, *TCO* och *LO*, påpekar att utredningen tolkat sina direktiv väl snävt och begränsat sitt arbete till att avse riksdagens och regeringens informationsbehov. När det gäller informationen från företagen har ytterligare en begränsning skett till informationen i årsredovisningen.

Statskontoret konstaterar sålunda att utredningens förslag inte grundas på någon modell eller genomgripande analys av redovisningens roll i samhället eller dess betydelse för olika intressentgrupper. Förslagen är mer inriktade på att för främst regering och riksdag sammanställa information som finns eller bör utvecklas och att den utvidgade informationen till regering och riksdag även kommer att kunna användas av övriga intressenter.

Domänverket anser att en analys av olika intressenters (riksdagsmän, kommunal- och landstingsmän, kunder, leverantörer, anställda m. m.) behov av information och insyn i statliga bolag hade varit värdefull för bl. a. en avvägning av informationsinnehållet i årsredovisningen.

TCO stödjer utredningens förslag inom ramen för ovan angivna begränsningar.

LO har till sitt remissvar bifogat synpunkter från Beklädnadsarbetarnas förbund. Förutom de nämnda invändningarna ställer sig *LO* positiv till övriga förslag, såsom en särskild årlig rapport till riksdagen från regeringen rörande företagsägandet, ett särskilt register över de statliga företagen, etc.

Det finns enligt *RRV:s* mening även anledning att undersöka vilka metoder som kan eller bör användas för att föra ut information till en större allmänhet, vilken måste betraktas som en ganska heterogen intressentgrupp. Ett klarläggande vilka intressenterna är, vilken information dessa efterfrågar eller behöver samt hur denna information skall utformas och förmedlas torde kräva en mer brett upplagd kartläggning och analys. *RRV* vill i detta sammanhang göra en distinktion mellan informationspublicering som kan vara mer eller mindre styrd och informationslämnande på begäran. Båda formerna medger insyn i ett företags verksamhet. Den första formen ger företaget stora möjligheter att välja vilken information som skall lämnas och i vilka former det skall ske. Den andra formen kräver aktivt sökande från informationsmottagarens sida men erbjuder större möjlighet att få relevant information. Det finns goda skäl att anta att ökade möjligheter att få information på begäran i många fall ger bättre insyn än av företaget utformad rapportering.

De affärsdrivande verken, *FFV*, *postverket*, *televerket*, *luftfartsverket* och *vattenfallsverket*, framhåller att förslagen i betänkandet till övervägande delen berör de statliga aktiebolagen. Affärsverken berörs bara i mindre utsträckning. *Postverket* tillstyrker de förslag som berör verket. *Luftfartsverket* har inget att erinra mot att utredningens förslag genomförs.

Statens industriverk och *Sveriges Investeringsbank* har inte något att invända mot utredningens förslag.

PKbanken delar helt utredningens uppfattning att de statliga företagen bör föregå med gott exempel när det gäller öppenhet och information om den egna verksamheten. *PKbanken* gör dock en reservation för det fåtal fall där konkurrensen med andra företag kan lägga vissa hinder i vägen för en alltigenom öppen redovisning.

Sveriges Industriförbund anser att det är viktigt att staten som ägare lägger ner stor omsorg på arbetet med att styra och utveckla de statliga företagen. Eftersom inköpen av dem har gjorts huvudsakligen genom skattemedel är det viktigt att företagen sköts på ett effektivt sätt. En väg är att såsom redovisningsutredningen föreslagit förbättra informationen om och insynen i de statliga företagen och därmed ge regering och riksdag ett bättre beslutsunderlag.

De statliga företagens offentliga redovisning

Flertalet remissinstanser, däribland *statskontoret*, *Statsföretag*, *Sveriges Investeringsbank*, *PKbanken*, *TCO* och *LO*, ansluter sig till utredningens synpunkter om årsredovisningarnas innehåll samt förslaget om en redovisningsgrupp för de statliga företagen även om man i några fall är tveksam till den praktiska utformningen av förslaget. Inrättandet av en särskild redovisningsgrupp avstyrks av *bokföringsnämnden*, *FAR*, *televerket*, *SACO/SR* samt *Svenska Civilekonomföreningen*.

Bokföringsnämnden avstyrker inrättandet av en särskild av regeringen utsedd redovisningsgrupp för de statliga företagen. Flertalet av de frågor i betänkandet som föreslås bli behandlade av den särskilda redovisningsgruppen står på bokföringsnämndens arbetsprogram. I nämndens arbetsuppgifter ingår att främja utvecklingen av god redovisningssed i företagens bokföring och offentlig redovisning (SFS 1976: 377).

Bokföringsnämnden konstaterar emellertid med tillfredsställelse det intresse för en utveckling av redovisningsstandarden samt den strävan efter en öppnare och mer fullständig redovisning hos statligt ägda bolag som betänkandet ger uttryck för. Bokföringsnämnden anser dock att utredningens krav på enhetlig terminologi, enhetliga värderingsregler och redovisningsprinciper, likartad form för presentation för bokslut samt en öppnare och mer fullständig redovisning för de statliga företagen skall kunna uppnås genom en intern redovisningskommitté för statligt ägda bolag som utfärdar för dessa bolag anpassade regler och rutiner med utgångspunkt från bokförings- och aktiebolagslagarnas bestämmelser.

Bokföringsnämnden delar också utredningens uppfattning att de statliga och enskilt ägda bolagens redovisning bör följa samma utveckling. Inrättandet av en särskild av regeringen utsedd redovisningsgrupp för statligt ägda företag kan leda till att olika redovisningspraxis utvecklas för statligt resp. enskilt ägda bolag. Det vore ytterst olämpligt om speciella värderings- och redovisningsregler, utfärdade av officiella organ kommer att gälla för statligt resp. enskilt ägda bolag. Risken för dubbelarbete är enligt bokföringsnämnden uppenbar. Inrättandet av ytterligare ett officiellt redovisningsorgan innebär dessutom risk för misshushållning med den begränsade redovisningsexpertisen i landet.

Statsföretag framför i sitt remissvar att man ser positivt på den föreslagna redovisningsgruppen. Bolaget delar utredningens uppfattning om årsredovisningens betydelse som informationsgivare till olika intressentgrupper och att de statliga bolagen, om inte som föregångare så åtminstone i främsta ledet, bör arbeta för en öppnare, korrekt och mer fullständig redovisning. Förhållandet att de statliga bolagen intar en speciell ställning vad avser ägarförhållandena rubbar emellertid inte de enskilda bolagens primära samhörighet med den egna branschen och dess problem. Det innebär att redovisningsgruppen när det gäller den redovisningstekniska utvecklingen

inte kan utgöra annat än ett komplement och en inom etablerade ramar standardhöjande faktor.

I de avseenden de statliga bolagen skiljer sig från övriga företag, nämligen i fråga om ägare och därmed i fråga om den kompletterande informationsgivning som en följd härav kan bli aktuell, bör dock gruppen ha en primär utvecklings- och normföreskrivande uppgift.

Skulle redovisningsgruppen etableras förutsätts att krav ställs på att en nära kontakt upprätthålls mellan de statliga bolagens revisorer och redovisningsgruppen. Det är vidare väsentligt att ett nära samarbete kommer till stånd med existerande organ. De problem som sammanhänger med allmänhetens och riksdagens svårigheter att tillgodogöra sig redovisningsmaterial från skilda branscher och problemområden bör delvis kunna elimineras om gruppen även får i uppdrag att fungera som teknisk rådgivare vid uppläggnings- och redogörelsen till riksdagen över det statliga företagsägandet.

Utredningen föreslår att resultatet av redovisningsgruppens arbete utvärderas av Statsföretag i samråd med övriga bolag efter en försöksperiod om tre år. Statsföretag föreslår dock att redovisningsgruppen årligen avger en kortfattad redogörelse avseende sitt utvecklingsarbete, iakttagna problem och eventuella svårigheter att uppnå genomslagskraft i de enskilda bolagen.

Statsföretag föreslår vidare att staten/ägaren bör svara för kostnaderna eftersom redovisningsgruppen tillkommer för att ge ägarintressena speciell och fylligare information utöver vad som krävs enligt lagstiftning och god redovisningssed och eftersom fördelandet av kostnader är ett administrativt och konfliktskapande system. Under försöksperioden kan dessa exempelvis bestridas via kommittéanslag. Ställning till den eventuellt långsiktiga finansiering som kan bli aktuell bör tas i samband med att redovisningsgruppens arbete utvärderas.

Statskontoret ställer sig positivt till kommitténs förslag till förbättringar av informationen om statliga företag. Statskontoret påpekar vidare att man i förslaget inte har berört hur olika intressenter skall ges möjligheter att påverka den föreslagna redovisningsgruppens arbete. Mot denna bakgrund föreslår statskontoret att den föreslagna redovisningsgruppen får en mer intressentinriktad sammansättning. T. ex. borde fackliga och politiska intressen vara företrädare för att närmare precisera deras behov av information. Därmed skapas möjligheter till en mer allsidig belysning av informationsfrågorna i den rapport kommittén föreslår skall avlämnas till regeringen efter tre år. Denna bör även innehålla en precisering av det organisatoriska ansvaret för vidareutveckling, sammanställning, bearbetning och distribution av den utvidgade informationen.

RRV anser i likhet med utredningen att årsredovisningarnas utformning måste ägnas stor uppmärksamhet. Kravet från olika intressentgrupper på en bättre information om verksamheten i de statliga företagen bör till viss

del kunna uppfyllas genom insatser för att öka kvaliteten på årsredovisningarna. RRV anser vidare att en förbättring av den information som lämnas till statsmakterna också bör kunna komma andra intressentgrupper till godo. Enligt RRV:s uppfattning torde det emellertid vara svårt att nå olika målgrupper med ett och samma informationsmedium. Med tanke på den betydelse som de statliga företagen har i regional- och sysselsättningspolitik borde det vara värdefullt med en information speciellt riktad till de olika regionerna i landet.

RRV säger sig ha uppfattat utredningens förslag på det sättet att affärsverken inte omfattas av förslaget om utveckling av redovisningsprinciper och inte heller skall inbegripas i redovisningsgruppens arbetsfält. Detta är också RRV:s mening. Däremot bör, vilket också nämns i betänkandet, samarbete etableras mellan RRV och det organ som skall svara för utveckling av redovisningsprinciper för statliga bolag.

RRV delar utredningens åsikter när det gäller likformiga värderings- och redovisningsprinciper samt utvecklandet av den s. k. kompletterande informationen. RRV vill särskilt framhäva vikten av att ett utvecklingsarbete kommer till stånd betr. kompletterande information. God redovisningssed är väl utvecklad och dokumenterad vad avser det utredningen benämner grundinformation. Så är emellertid inte fallet när det gäller den kompletterande informationen. För att t. ex. undvika att företagen undertrycker information som kan uppfattas som negativ är det önskvärt att fasta former utvecklas för vilken information som bör lämnas och hur denna information skall vara sammansatt. Med den terminologi utredningen använder kommer denna information successivt att innefattas i begreppet god redovisningssed och därmed överförs till gruppen grundinformation. Om ett normsystem utvecklas inom detta område ökar dessutom möjligheten att genomföra en fullständig revision av ett företags årsredovisning.

Enligt RRV:s uppfattning bör den föreslagna redovisningsgruppens roll i förhållande till bokföringsnämnden klarläggas närmare. RRV anser att tillsättandet av en redovisningsgrupp inte bör leda till en inskränkning i de uppgifter som normalt skulle ha åvilat bokföringsnämnden. Om redovisningsgruppens uppgifter såsom utredningen föreslår begränsas till årsredovisningens innehåll och utformning bör som en alternativ lösning övervägas att utöka bokföringsnämnden med en ledamot representerande de statliga aktiebolagen. En ev. redovisningsgrupps uppgifter skulle därvid kunna begränsas till frågor av mindre principiell art. Gruppen skulle då lämpligen kunna utses av Statsföretag i samråd med övriga berörda företag i den statliga gruppen. RRV vill i detta sammanhang även framhålla att det i många fall kan vara väl så viktigt att utveckla enhetliga redovisningsprinciper för företag som tillhör en viss bransch, t. ex. skogsindustrin, som för företag som tillhör en viss ägargrupp.

Patent- och registreringsverket är positivt till kommitténs förslag. Eftersom verket har till uppgift att granska aktiebolagens årsredovisningar, an-

ser verket det vara lämpligt att en representant för verket ingår i den föreslagna redovisningsgruppen. Även *SCB* föreslår att verket representeras i den föreslagna redovisningsgruppen.

FAR har sedan länge utfärdat rekommendationer eller förslag därtill i olika centrala redovisningsfrågor. Flera av de exempel som anges i utredningens betänkande har hittills täckts av *FAR* och en del av de övriga exemplifierade områdena bearbetas såväl inom *FAR* som inom bokföringsnämnden. *FAR* påpekar vidare att ett utvecklingsarbete inom området kompletterande information sannolikt skulle ha ett värde även utanför den statliga ramen eftersom praxis inte uppvisar någon enhetlighet. Grundinformationens utveckling kommer även framdeles att drivas av *FAR* och bokföringsnämnden. Tillkomsten av ytterligare en institution på detta område befarar *FAR* kunna bli mer hämmande än utvecklande. Att skapa ytterligare en institution med samma eller liknande status som bokföringsnämndens är enligt *FAR*:s bedömning varken nödvändigt eller önskvärt. Den eftersträlvade effekten torde kunna uppnås utan en av regeringen utsedd redovisningsgrupp. Ett uttalande från regeringen till de statliga företagen att bedriva angivet utvecklingsarbete och med en av regeringen angiven målsättning torde leda till den önskade effekten.

LO konstaterar med tillfredsställelse att utredningens förslag står i god överensstämmelse med de förslag *LO* i ett annat sammanhang tillställt bokföringsnämnden vad beträffar årsredovisningarnas utformning. *LO* ser dock med viss tveksamhet på tillskapandet av en redovisningsgrupp med den status det kommer att innebära. Risken måste vara uppenbar att kompetensvister kommer att uppstå gentemot bokföringsnämnden som är den myndighet som har till uppgift att ansvara för motsvarande frågor gentemot alla redovisningsskyldiga företag. Samtidigt tycker *LO* att det vore till fördel om någon intern grupp inom de statliga företagen arbetade med dessa frågor så att förutsättningarna för att de statliga företagens årsredovisningar blir föregångare som informationsgivare underlättas. I en sådan intern redovisningsgrupp förutsätter *LO* att representanter för de anställda kommer att ingå. En sådan konstruktion borde ändå kunna innebära ett samarbete i nära kontakt med bokföringsnämnden. För bokföringsnämnden borde en sådan kontakt vara en utmärkt inspirationskälla genom den frihet och de långtgående informationsambitioner en sådan grupp skulle ha.

Vattenfallsverket ställer sig tveksamt till kommitténs förslag gällande arbetsuppgifterna för den särskilda redovisningsgruppen. De nytillkomna lagar och olika organ som reglerar årsredovisningens utformning torde innebära att kravet på allmänna riktlinjer för årsredovisningens utformning med hänsyn till olika intressenters krav på information torde vara väl tillgodosett. När det gäller att precisera vilken kompletterande och annan särskild information som kan vara önskvärd om de statliga företagen med hänsyn till speciella informationskrav från det allmännas sida kan däremot

behov föreligga av mer fasta riktlinjer. I den mån en särskild redovisningsgrupp etableras bör den i första hand utarbeta riktlinjer i dessa avseenden. När det gäller av affärsverken förvaltade bolag bör dessas redovisningar i angivna sammanhang samordnas med affärsverkets redovisning så långt detta är möjligt. Riktlinjer för denna bolagsgrupp utarbetas bäst i anslutning till lösande av motsvarande frågor för affärsverken.

FFV finner förslagen om årsredovisningarnas innehåll i stort välmotiverade men vill föreslå att de får formen av rekommendationer. Det torde nämligen alltid kunna påvisas välgrundade skäl för att utesluta viss information, t. ex. på grund av konkurrenssituationen eller som i *FFV*:s fall, verksamhetens art (försvarsindustri).

Postverket anser att kontakter mellan den föreslagna redovisningsgruppen och affärsverken vore värdefulla, så att affärsverken kan få del av det utvecklingsarbete som kommer att bedrivas inom gruppen. Inom riksrevisionsverket pågår visserligen ett arbete med att få fram en bokföringsförfordning för statlig verksamhet. Den skall gälla alla statliga verk och myndigheter. Affärsverken ligger dock i de flesta avseenden närmare de statliga bolagen än myndigheterna. Det kan därför ifrågasättas om inte också affärsverkens årsredovisningar borde behandlas inom redovisningsgruppen.

SJ anser att de statliga bolagen är varandra så olika i fråga om verksamhet och struktur att en likformighet i redovisningen svårigen kan uppnås. Viktigare är att värderingsprinciper inte ändras från år till år i ett och samma bolag, något som måste försvåra bedömningen av bolagets utveckling. Utredningens förslag bör ej föranleda att de statliga bolagen får sina konkurrensförutsättningar försämrade i jämförelse med andra företag. Med de förbehåll som innefattas i det anförda godtager *SJ* förslaget om en särskild redovisningsgrupp. Med tanke på att andra aktieägarintressen än statens berörs synes det dock få ifrågasättas om gruppen bör knytas till Statsföretag.

PKbanken instämmer i utredningens önskemål om mer enhetliga redovisningsprinciper inom den statliga företagssektorn, men betonar samtidigt angelägenheten av att redovisningspraxis inom denna sektor utvecklas i samma riktning som för näringslivet i dess helhet. När det gäller förslaget att bygga ut redovisningen med vad som brukar gå under benämningen social redovisning finns det visserligen goda skäl för en sådan utbyggnad men frågan kan ändå ställas om inte årsredovisningarna blivit alltför voluminösa. Det finns en tendens hos företagen att låta en större del av informationsflödet – det gäller inte minst den sociala redovisningen – gå vid sidan av verksamhetsberättelserna. Till bilden hör också att företagen numera lämnar delårsrapporter, inkl. prognoser för den närmaste framtiden. Genom en sådan ökning av antalet kanaler och informationstillfällen har det blivit lättare att anpassa informationen till olika målgrupper. Därmed är det inte sagt att årsredovisningarna skulle vara på väg att förlora sin betydelse i väsentliga sammanhang. Utredningen konstaterar att det finns hos

företagen en tendens att låta den positiva informationen undantränga den negativa och att blanda väsentligt och oväsentligt i verksamhetsberättelserna. PKbanken anser att det finns all anledning att betona värdet av en korrekt och på väsentliga områden uttömmande information framför en glättad redovisning i påkostad förpackning. Banken delar utredningens uppfattning att det utvecklingsarbete i redovisningsfrågor som påbörjats i Statsföretags regi bör fortsätta.

Apoteksbolaget tillstyrker förslagen som berör de statliga företagens offentliga redovisning.

Svensk Bilprovning finner indelningen i grundinformation och kompletterande information ändamålsenlig men menar att det hade varit motiverat att behandla den kompletterande informationen mer utförligt. Många statliga företag har tillkommit eller övertagits av särskilda skäl. Ofta kan då gälla att verksamheten bedrivs i en monopolställning. När det gäller att värdera och följa utvecklingen i dessa företag är det uppenbart att vinstutvecklingen endast ger en del av sanningen. Som exempel från bolagets egen verksamhet kan det nämnas att det torde vara minst lika angeläget att se på utvecklingen av förrätningsavgifterna som att se på vinstutvecklingen. Den föreslagna redovisningsgruppen bör alltså verka för att den kompletterande informationen innehåller uppgifter som kompletterar vinstmättet när det gäller att bedöma ett företags nytta/effektivitet. Sådan information bör inte enbart belysa hittillsvarande utveckling utan även ge möjlighet till framtidsbedömningar om t. ex. avgiftsutveckling och servicegrad. Förslaget att utse en särskild redovisningsgrupp finner bolaget väl värt att pröva. En ökad enhetlighet förefaller värdefull i redovisningsterminologi samt värderingsprinciper. En sådan utveckling borde inte endast underlätta läsningen av en årsredovisning utan också kunna begränsa det utvecklingsarbete i dessa frågor som f. n. pågår i många av de statliga företagen.

Statskonsult är beredda att deltaga i arbetet med en särskild redovisningsgrupp. Statskonsult anser vidare att det vore önskvärt med ett ställningstagande till frågan om det inte borde ställas andra krav på statliga företags redovisning än på börsnoterade företags eftersom ändamålet med informationen inte är detsamma.

SACO/SR konstaterar att det för det redovisningsproblem som påtalats i utredningen redan i flertalet fall finns rekommendationer av bokföringsnämnden och FAR. Rekommendationer om övriga frågor kan förväntas inom en inte alltför avlägsen framtid. Med beaktande av att de statliga företagens årsredovisningar redan anges vara i klass med de börsregistrerade företagens och det arbete som redan bedrivs av bokföringsnämnden och FAR anser SACO/SR att det inte föreligger skäl att inrätta ytterligare ett statligt organ inom redovisningsområdet. Statens resurser bör i stället helt koncentreras på en fortsatt utveckling av det arbete som bokföringsnämnden bedrivit sedan dess start år 1977. Liknande synpunkter framförs av *Svenska Civilekonomföreningen*.

Regeringens årliga redovisning till riksdagen av de statliga företagens verksamhet

De remissinstanser som yttrat sig om utredningens förslag ansluter sig till förslaget att regeringen årligen skall överlämna en redovisning till riksdagen över de statliga företagens verksamhet och att denna redovisning skall medföra motionsrätt och utskottsbehandling.

SCB finner att de krav utredningen ställer på redogörelsen – utöver företagens årsredovisningar – helt ligger i linje med verkets allmänna roll som statistikproducent. SCB föreslår med hänsyn till detta, att verket får i uppdrag att utforma förslag till och genomföra sammanställning av sifferunderlaget för den föreslagna årsrapporten.

RRV påpekar att rapporten enligt förslaget skall få en sådan utformning att den kan användas som informationskälla för alla intressenter som söker uppgifter om statliga företag. RRV anser att det är mycket svårt att nå olika intressenter med samma informationsmedium. RRV tror att en publikation av typen Statliga företag kan fylla en väsentlig uppgift när det gäller att ge en lättillgänglig och överskådlig information om det statliga företagsägandet till en större allmänhet. Enligt RRV:s uppfattning bör den föreslagna redogörelsen från regering till riksdag inte utesluta fortsatt utgivning av denna publikation.

Vattenfallsverket har i princip ingenting att erinra mot förslaget. Ej heller har verket någon invändning mot att publikationen Statliga företag upphör.

PKbanken framhåller att en icke oväsentlig del av insynsproblemet torde för riksdagens del ha sin grund i ren tidsbrist. Förslaget om en samlad årlig rapport över den statliga företagssektorn förefaller därför väl motiverat. PKbanken ställer sig dock något tveksam till regeringens möjligheter att med rimliga arbetsinsatser leva upp till utredningens högt ställda krav i fråga om utförlighet och jämförbarhet i en sådan årsrapport. Sett som ett långsiktigt mål är dock utredningens förslag på denna punkt värt all uppmärksamhet.

Statskonsult anser att det är angeläget att närmare utveckla formerna för regeringens redovisning till riksdagen för att ge kunskap om det instrument som det statliga företagandet utgör. Redovisningen bör kanske i första hand beskriva de statliga företagens samlade betydelse för olika branscher, sysselsättning, nyföretagande, utveckling av ny teknologi m. m. i stället för de enskilda bolagens.

Industriförbundet tycker förslaget är bra. Det är också bra att man på grundval av detta någon gång då och då från regeringens sida lägger fram en principdeklaration om det statliga företagandets mål och riktlinjer så att det kan bli föremål för debatt i riksdagen.

SACO/SR anser utredningens förslag vara väl underbyggt. Detta gäller särskilt den redovisade ambitionen att med några års mellanrum göra en

mer omfattande rapport som även skulle innefatta en principdeklaration från regeringens sida om det statliga företagandets mål och riktlinjer. Liknande synpunkter framförs av *Svenska Civilekonomföreningen*.

Register över statliga företag

Utredningen har föreslagit att ett register över statliga företag skall upprättas och föras av SCB. På uppdrag av utredningen har SCB lämnat ett förslag på uppläggning av ett sådant register. De remissinstanser som har uttalat sig om utredningens förslag stöder förslaget.

SCB har till utredningen fört fram sina synpunkter på uppläggning, innehåll, rutiner för uppdatering m. m. samt kostnader för ett sådant register. SCB konstaterar att utredningen följt de krav på utformning och hantering av registret som SCB ställt upp. SCB tillstyrker därför utredningens förslag om register. SCB förutsätter samtidigt att berörda departement och företag medverkar till att utarbeta rapporteringsrutiner för att få ett effektivt fungerande register. Utredningen har diskuterat huruvida ett datorbaserat register skulle vara att föredra framför ett manuellt upplagt register. Hur denna tekniska fråga löses på lämpligaste sätt får enligt SCB:s mening ankomma på registermyndigheten att avgöra med beaktande av kostnader och effektivitet. I detta sammanhang påpekar SCB att den kostnadskalkyl som SCB redovisat för utredningen bygger på beräknade kostnader för uppläggning och vård samt ett begränsat antal bearbetningar av ett statligt företagsregister. I den mån ytterligare bearbetningar görs ökar givetvis kostnaderna.

Statskontoret tillstyrker att det av kommittén föreslagna registret över företag inrättas och att det förs av SCB.

RRV tillstyrker i princip utredningens förslag. Utredningen har inte tagit ställning till det tekniska utförandet av ett sådant register. RRV föreslår att det uppdras åt statskontoret att vidareutveckla förslaget. Enligt RRV:s mening bör därvid också alternativ till att föra registret hos statistiska centralbyrån undersökas. Möjligheterna att överföra arbetet med att ge ut publikationen *Statliga företag* från industridepartementet till den myndighet som har ansvaret för registret skulle också kunna övervägas. Dessutom bör denna myndighet kunna svara för erforderliga bearbetningar av det material som skall ligga till grund för regeringens årliga redogörelse. Ytterligare en fråga som bör studeras vid en fortsatt utredning är hur uppgifter om statligt aktieinnehav skall kunna insamlas till registret på ett snabbt och effektivt sätt. Sannolikt krävs särskilda föreskrifter för statligt ägda aktiebolag samt affärsverken att de till registerföraren utan dröjsmål skall rapportera förvärv eller avyttring av aktier eller andelar.

Patentverket framhåller att om det föreligger behov att upprätta ett speciellt register över statliga aktiebolag bör uppgiften att föra registret av praktiska skäl ges åt bolagsbyrån inom patentverket. Aktiebolag skall en-

ligt aktiebolagslagen årligen sända in sin årsredovisning till bolagsbyrån samt dessutom kontinuerligt anmäla beslutade ändringar om de uppgifter som är införda i aktiebolagsregistret. De flesta av de uppgifter som är tänkta att ingå i registret finns alltså redan registrerade på bolagsbyrån. Det bör avsevärt förenkla företagens uppgiftslämnande, om även de ytterligare uppgifter som skall ingå i det föreslagna registret kan sändas till samma myndighet. Dessa uppgifter kan lämpligen lämnas i samband med ingivandet av årsredovisningen. Om uppgifterna kommer att finnas till hands inom en och samma myndighet slipper man arbetet att från olika myndigheter samla in data till det nya registret över statliga företag. Dessutom blir informationen om olika företag mer lättillgänglig för allmänheten. Affärsverkens årsredovisningar som f. n. skickas till berörda departement bör även sändas till patentverket.

PKbanken instämmer i utredningens uttalande att det finns behov av en mer samlad överblick av den statliga företagssektorn än vi f. n. har, t. ex. i form av ett centralt register. Tillgång till ett sådant företagsregister tillsammans med en del basuppgifter om företagen bör vara ägnade att underlätta en översiktlig bedömning av den statliga affärsdrivande verksamheten. Å andra sidan kan det finnas skäl att iaktta en viss försiktighet när det gäller att belasta företagen med ett ökat uppgiftslämnande, vilket troligen blir följden av ett sådant register som föreslagits i utredningen.

Även *FFV*, *televerket* och *vattenfallsverket* framhåller att man bör undvika att belasta företagen med omfattande uppgiftslämnande.

Riksdagsledamöternas närvarorätt vid de statliga aktiebolagens bolagsstämmor

Redovisningsutredningen har föreslagit att en lag bör stiftas med innebörd att varje riksdagsledamot skall ha rätt att närvara och ställa frågor på bolagsstämmor vid direkt ägda aktiebolag med mer än 50 anställda, där staten äger 50 % eller mer av aktiekapitalet. De remissinstanser som yttrat sig över förslaget har i princip inget att invända mot detta. Flera framhåller att bolagsstämman förmodligen inte ger den bästa informationsmöjligheten utan anser att särskilda informationstillfällen vore att föredra.

Flera av remissinstanserna har riktat kritik mot utredningens förslag att en lag bör stiftas med denna innebörd. Några remissinstanser anser att andra lösningar än lagstiftning är att föredra.

SJ framhåller att förvaltningen av statens i aktier nedlagda förmögenhet uteslutande är en statlig angelägenhet. Riksdagens och dess ledamöters insyn i statens angelägenheter – vid sidan av den insyn som tillkommer medborgarna i allmänhet – bestäms i grundlag. Det synes icke böra ifrågakomma att genom lagstiftning rörande statens enskilda rätt i aktiebolagen, eller med andra ord genom ingrepp i aktiebolagsrätten grundlägga sådana befogenheter för riksdagens ledamöter vilkas motivering är att söka i det

konstitutionellt reglerade förhållandet mellan riksdag och regering. I de bolag där staten är ensam aktieägare kan det med den föreslagna lagstiftningen avsedda ändamålet utan större problem och oberoende av andra intressenter uppnås i kraft av statens enskilda rätt. I fråga om dessa bolag är lagstiftningen för den skull obehövlig. Vad angår övriga bolag finner SJ det svårt att inse varför staten skulle, med förbigående av den procedur som gällande rätt anvisar, genom lagstiftning bereda sig befogenheter som aktieägare vilka icke tillkommer aktieägare i allmänhet. Skall ändå lagstiftning tillgripas bör den avse rätt för riksdagens ledamöter att påkalla erforderlig information inom statsapparaten, dvs. hos regeringen och förvaltningen. Eftersom en sådan rätt efter vad nyss sagts hör hemma i det konstitutionella förhållandet mellan riksdag och regering bör det övervägas att ge lagstiftningen formen av tillägg i grundlagen.

Statsföretag ifrågasätter om en allmän närvarorätt för riksdagsmännen vid bolagsstämman är den bästa informationskanalen. Enligt *Statsföretags* uppfattning vore det ändamålsenligare att bygga vidare på det nuvarande systemet med de "18 riksdagsmännen". Den erfarenhet som utvunnits ur detta system är att det ej kan anses tillfredsställande ur insynsvinkel med en möjlighet per år att erhålla information från *Statsföretag* och dess dotterbolag. Skälen härtill är dels att riksdagsmännen inte fortlöpande kan hålla sig informerade om företagsgruppens utveckling, dels att de tillfällen som tilldrar sig uppmärksamhet är koncentrerade till perioden närmast före bolagsstämman. För att ytterligare förbättra de 18 riksdagsmännens möjligheter att skaffa sig en breddad och fördjupad insyn i *Statsföretags* gruppens företag inbjuds årligen de verkställande direktörerna i dotterbolagen till överläggningar med riksdagsmännen. Detta ger möjligheter till detaljerade informationer och en övergripande insyn i speciell branschproblematik. Beträffande det särskilda lagförslaget tvivlar *Statsföretag* på att en sådan närvarorätt ger riksdagsmännen den kontinuerliga information och insyn som de har behov av. *Statsföretag* föreställer sig att varje riksdagsgrupp genom sina representanter bland de 18 riksdagsmännen i första hand kan hålla sig informerad om det eller de företag som riksdagsgruppen i sin helhet eller enskild ledamot har intresse av att följa. Därutöver torde riksdagsmännen genom direkta kontakter med *Statsföretag* eller berört företag kunna fördjupa sin insyn i önskat företag.

PKbanken ställer sig i princip positiv till förslaget men vill ändå ifrågasätta om inte särskilt anordnade informationstillfällen vore att föredra framför de mycket formella sammanträden som bolagsstämmorna utgör. De positiva erfarenheter utredningen redovisar från 18 riksdagsledamöters speciella kontakt med *Statsföretag* antyder att så är fallet.

Apoteksbolaget anser att andra alternativ än lagstiftning kan vara mer ändamålsenliga från insyns- och bevakningssynpunkt. Sålunda har *Apoteksbolaget* vid flera tillfällen inbjudit samtliga ledamöter och suppleanter i socialutskottet till särskilda informations- och diskussionsmöten om bola-

gets verksamhet och utvecklingsplaner. Därvid har tillfälle givits till en djupgående genomlysning av bolagets roll i den svenska läkemedelsförsörjningen inför de riksdagsledamöter som särskilt har att bevaka detta område. Apoteksbolaget anser att en sådan typ av kontakter mellan riksdagen och företagen är mer meningsfull än sporadiska besök vid bolagsstämmorna. Apoteksbolaget har för sin del inte något emot ett åläggande i den ena eller den andra formen att exempelvis en gång per år redovisa sin verksamhet för socialutskottet. Liknande synpunkter framförs av *Systembolaget*.

Enligt *televerkets* uppfattning måste det finnas bättre sätt för riksdagsmännen att få information om ifrågavarande bolag hos televerket än genom att delta i bolagsstämmorna. För av staten delägda aktiebolag bör gälla samma regler som för helt privatägda aktiebolag, eftersom det skulle kunna uppstå problem för en samarbetspartner i ett aktiebolag som till en del ägs av staten, om avvikande insynsregler skulle gälla i sådana aktiebolag.

Enligt *industriförbundets* uppfattning strider lagförslaget mot grundläggande aktiebolagsrättsliga principer. När det finns ett bestämmande inflytande synes lagstiftning inte vara påkallad. Förbundet anser att förslaget inte kan läggas till grund för lagstiftning.

LO ställer sig tvetsam till lagförslaget. Enligt *LO* är det bättre att den befintliga gruppen på 18 utsedda riksdagsledamöter tilldelas särskilt ansvar gentemot de berörda statliga företagen enligt redan utvecklad praxis. För kontinuiteten och överblicken måste en sådan lösning vara till fördel.

Beklädnadsarbetarnas förbund finner att motiven för lagförslaget inte är övertygande. Utredningen föreslår dessutom att regeringen årligen skall överlämna en redogörelse över det statliga företagandet till riksdagen vilken skall medföra motionsrätt och utskottsbehandling. Vidare representerar de 18 riksdagsmännen riksdagens olika politiska partier och måste anses ha skyldighet att lämna information inom resp. partis riksdagsgrupper. Därutöver finns rätten att till riksdagen interpellera eller ställa fråga. Enligt förbundets mening ger de nu nämnda åtgärderna tillfredsställande möjligheter för riksdagen och enskilda riksdagsmän att följa verksamheten i statliga bolag. *Beklädnadsarbetarnas förbund* finner att det finns skäl att, såsom utredningen föreslår, systemet med 18 riksdagsmän fortsätter och utvidgas till att gälla alla statliga företag. Enligt förbundets mening bör verksamheten ges fastare former såsom en riksdagens företagsdelegation.

Utredningens förslag tillstyrks av *SACO/SR* och *Svenska Civilekonomföreningen*.

Vattenfallsverket har ej något att erinra mot förslaget. Verket vill dock framhålla i likhet med vad som tydligt framgår av utredningen att den bästa informationen lämnas under hand, dvs. vid sidan av bolagsstämmorna. Det är därför mer meningsfullt att försöka utveckla lämpliga former för uppgiftslämnande vid sidan om bolagsstämmorna för samtliga statliga aktiebolag i likhet med det som även fortsättningsvis avses gälla för Statsföretag.

RRV anser att de begränsningar som intagits i lagförslaget kan komma att på ett icke avsett sätt inskränka riksdagsledamöternas insynsmöjligheter. Om det av staten direktägda företaget exempelvis är ett aktiebolag som förvaltar aktier i en grupp av dotterbolag skulle riksdagsledamöterna inte få insyn i dotterbolagen ifall moderbolaget/förvaltningsbolaget har mindre än 50 anställda. Det skulle därvid inte spela någon roll hur stora de rörelsedrivande dotterbolagen är.

Domänverket anser att lagförslaget för de affärsdrivande verken skulle kunna motsvaras av en rutinlagd samverkan mellan affärsverk och det eller de riksdagsutskott inom vilkas områden verket arbetar.

FAR finner den föreslagna åtgärden att stifta en ny lag vara att föredra framför övriga i utredningens betänkande nämnda. Möjligen behöver, av praktiska skäl, föranmälningsplikt alltid gälla även om riksdagsledamot ej önskar yttra sig.